

મહાદેવ દેસાઈ સમાજસેવા મહાવિદ્યાલય
ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ : અમદાવાદ

ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાન-પારંગત (MLISc) અભ્યાસક્રમનું માળખું
પૂર્ણકાલીન - બે વર્ષ (ચાર સત્ર)

વિભાગ-૧ : સૈદ્ધાંતિક

જૂથ	વિષયનું શીર્ષક			ભારાંક (ક્રેડીટ)				કેડીટ	કલાક	ગુણ
				સત્ર ૧	સત્ર ૨	સત્ર ૩	સત્ર ૪			
A	આધાર વિષયો									
	૧	૧૦૮	માહિતી ટેકનોલોજી (સૈદ્ધાંતિક)		૪			૪	૬૦	
	૨	૨૦૯	માહિતી ટેકનોલોજી (સૈદ્ધાંતિક)			૪		૪	૬૦	
	૩	૨૧૨	સંશોધન પદ્ધતિઓ અને આંકડાકીય રીતો			૪		૪	૬૦	
B	ફરજિયાત વિષયો									
	૪	૧૦૧	ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાનનો પાયો	૪				૪	૬૦	
	૫	૧૦૨	જ્ઞાનસંગઠન, માહિતીપ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ (સૈ.)	૪				૪	૬૦	
	૬	૧૦૩	જ્ઞાનસંગઠન, માહિતીપ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ (પ્રા-૧)	૪				૪	૬૦	
	૭	૧૦૪	જ્ઞાનસંગઠન, માહિતીપ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ (પ્રા-૨)	૪				૪	૬૦	
	૮	૧૦૫	ગ્રંથાલય અને માહિતીકેન્દ્રોનું વ્યવસ્થાપન		૪			૪	૬૦	
	૯	૧૦૬	માહિતીસ્રોતો અને સેવાઓ (સૈદ્ધાંતિક)		૪			૪	૬૦	
	૧૦	૨૧૧	માહિતી અને પ્રત્યાયન			૪		૪	૬૦	
	૧૧	૨૧૩	માહિતીનું પૃથક્કરણ, માહિતીનું પુનઃગઠન અને માહિતીનું દૃઢિકરણ				૪	૪	૬૦	
	૧૨	૨૧૪	માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ				૪	૪	૬૦	
C	વૈકલ્પિક વિષય (ગમે તે એક)									
	૧	૨૧૫	સામાજિકશાસ્ત્રોની માહિતી પદ્ધતિઓ				૪	૪	૬૦	
	૨	૨૧૬	વિજ્ઞાણકીય માહિતી સંચાલન							
	૩	૨૧૭	માહિતીસ્રોતની સાચવણી અને જાળવણી							
	૪	૨૧૮	અંગ્રેજી ભાષામાં લેખન અને પ્રત્યાયનમાં કુશળતા							
	બન્ને સત્રનો સરવાળો							૫૨		

: ૨ :

વિભાગ-૨ : પ્રાયોગિક

જૂથ	વિષયનું શીર્ષક			ભારાંક (કેડીટ)				કેડીટ	કલાક	ગુણ
				સત્ર ૧	સત્ર ૨	સત્ર ૩	સત્ર ૪			
A	કાર્ય આધારિત સજ્જતા									
	૧	૧૦૭	માહિતીસ્રોતો અને સેવાઓ (સૈદ્ધાંતિક)		૪			૪	૬૦	
	૨	૨૧૦	માહિતી ટેકનોલોજી (પ્રાયોગિક)			૪		૪	૬૦	
B	લઘુશોધ નિબંધ (માર્ગદર્શક અને બાહ્ય પરીક્ષકના ગુણની સરાસરી) મૌખિક (માર્ગદર્શક અને બાહ્ય પરીક્ષકના ગુણની સરાસરી)						૪	૪	૬૦	
C	સમૂહજીવન, ઉદ્યોગ અને શૈક્ષણિક પ્રવાસ									
	સમૂહજીવન :									
	૧		પ્રાર્થના અને સંગીત કૌશલ્ય	A થી D ગ્રેડ						
	૨		કાંતણ કૌશલ્ય							
	૩		સફાઈ સાધન નિર્માણ કૌશલ્ય							
	૪		છાત્રાલય જીવન							
	૫		બુનિયાદી શિક્ષણના પુસ્તકોની સમીક્ષા							
	ઉદ્યોગ - અંબર ચરખો-કાંતણ / ઔષધબાગ				૨	૨	૨	૨	૮	
	પદયાત્રા : સામુહિક જીવન				૨		૨	૪		
	શૈક્ષણિક પ્રવાસ : (ગ્રંથાલયોની મુલાકાત)				-					
	વિભાગ - ૨ નો સરવાળો							૨૪		
	વિભાગ - ૧ અને ૨ નો સરવાળો કુલ કેડીટ				૫૨	+	૨૪	=	૭૬	

મહાદેવ દેસાઈ સમાજસેવા મહાવિદ્યાલય
ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ : અમદાવાદ

ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાન પારંગત (MLISc) વર્ષ-1 અભ્યાસક્રમ

નવો અભ્યાસક્રમ : વર્ષ 2011-2012

પાઠ્યક્રમનું આયોજન

પ્રશ્નપત્ર ક્રમાંક	વિષય	ગુણ	કેડીટ	કલાક
સત્ર - 1				
101	ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાનનો પાયો		4	60
102	જ્ઞાન સંગઠન, માહિતીપ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ (સિદ્ધાંત)		4	60
103	જ્ઞાન સંગઠન, માહિતીપ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ (પ્રાયોગિક-1) વર્ગીકરણ		4	120
104	જ્ઞાન સંગઠન, માહિતીપ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ (પ્રાયોગિક-2) સૂચિકરણ		4	120
	ફરજિયાત પદયાત્રા અને ગ્રામશિબિર		2	
	ઉદ્યોગ		2	60
સત્ર - 2				
105	ગ્રંથાલય અને માહિતીકેન્દ્રોનું વ્યવસ્થાપન		4	60
106	માહિતીસ્ત્રોતો અને સેવાઓ (સૈદ્ધાંતિક)		4	60
107	માહિતીસ્ત્રોતો અને સેવાઓ (પ્રાયોગિક)		4	120
108	માહિતી ટેકનોલોજી		4	60
	ફરજિયાત - ઉદ્યોગ		2	60

સત્ર - 1

પાઠ્યક્રમ-101 : ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાનનો પાયો
(Foundations of Library and Information Science)

હેતુઓ :

- (1) વિદ્યાર્થીઓ ગ્રંથાલયના સામાજિક અને ઐતિહાસિક પાયા અંગેનો ખ્યાલ મેળવે.
- (2) વિદ્યાર્થીઓ ગ્રંથાલયના વિવિધ પ્રકારોનું જ્ઞાન મેળવે.
- (3) વિદ્યાર્થીઓ ગ્રંથાલય સંબંધી કાયદાઓનું જ્ઞાન મેળવે.
- (4) વિદ્યાર્થીઓ ગ્રંથાલય વ્યવસાય અને તેને સંબંધિત મંડળોનું જ્ઞાન મેળવે.
- (5) વિદ્યાર્થીઓ ગ્રંથાલયની વિસ્તરણ પ્રવૃત્તિઓ અંગેનું જ્ઞાન મેળવે.

એકમ-1 : ગ્રંથાલય-એક સામાજિક સંસ્થા અને ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાનના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો

- 1.1 ગ્રંથાલયના સામાજિક અને ઐતિહાસિક પાયાઓ.
- 1.2 ગ્રંથાલયોના વિવિધ પ્રકારો, તેના મહત્ત્વના લક્ષણો અને કાર્યો
 - (1) સાર્વજનિક ગ્રંથાલયો
 - (2) શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો (શાળા, મહાવિદ્યાલય અને વિશ્વવિદ્યાલય ગ્રંથાલય)
 - (3) વિશિષ્ટ ગ્રંથાલયો અને
 - (4) રાષ્ટ્રીય ગ્રંથાલયો
- 1.3 વૈધિક અને અવૈધિક શિક્ષણમાં ગ્રંથાલયનું પ્રદાન.
- 1.4 ડૉ. રંગનાથન અને ગ્રંથાલય વિજ્ઞાનમાં તેમનું યોગદાન
- 1.5 ગ્રંથાલય વિજ્ઞાનનાં પાંચસૂત્રો અને તેનો ઉપયોગ

એકમ-2 : ગ્રંથાલય વિકાસ તેમજ ગ્રંથાલય અને માહિતી સાથે સંબંધિત કાયદાઓ

- 2.1 ગ્રંથાલયોનો વિકાસ (ભારતને કેન્દ્રમાં રાખીને)
- 2.2 સ્રોતસામગ્રીની હિસ્સેદારી અને ગ્રંથાલય નેટવર્ક
- 2.3 ગ્રંથાલય ધારો - જરૂરિયાત તેમજ અનિવાર્ય જોગવાઈઓ
- 2.4 ભારતમાં ગ્રંથાલય ધારો
- 2.5 મુદ્રણ અને નોંધણી અધિનિયમ અને ગ્રંથ વિતરણ [પ્રેસ એન્ડ રજિસ્ટ્રેશન એક્ટ એન્ડ ડિલિવરી ઓફ બુક્સ (પબ્લિક લાઇબ્રેરીઝ) એક્ટ]
- 2.6 ગ્રંથસ્વામીત્વ (કોપીરાઇટ)નો કાયદો

એકમ-3 : ગ્રંથાલય અને માહિતી વ્યવસાય

- 3.1 વ્યાવસાયિક ગુણો
- 3.2 ગ્રંથાલયિત્વ એક વ્યવસાય
- 3.3 ગ્રંથપાલની ભૂમિકા અને જવાબદારી
- 3.4 વ્યાવસાયિક મંડળો અને તેમની ભૂમિકા
- 3.5 રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય મંડળો
 - (1) રાષ્ટ્રીય ગ્રંથાલય મંડળો (આઈ.એલ.એ., ઈઆસ્લિક)
 - (2) આંતરરાષ્ટ્રીય ગ્રંથાલય મંડળો (યુનેસ્કો, ઈફલા, એફ.આઈ.ડી.)
- 3.6 વ્યાવસાયિક શિક્ષણ અને સંશોધન

એકમ-4 : ગ્રંથાલય અને માહિતીસેવાઓના પ્રોત્સાહકો

- 4.1 રાષ્ટ્રીય સ્તરના પ્રોત્સાહકો :
(રાજા રામમોહન રાય લાઇબ્રેરી ફાઉન્ડેશન-RRRLF)
- 4.2 આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરના પ્રોત્સાહકો
(યુનાઇટેડ નેશન્સ એજ્યુકેશનલ સાયન્ટિફિક એન્ડ કલ્ચરલ ઓર્ગેનાઇઝેશન - UNESCO)

એકમ-5 : જનસંપર્ક અને વિસ્તરણ સેવાઓ

- 5.1 વ્યાખ્યા
- 5.2 પાસાઓ અને કાર્યક્રમો
- 5.3 પ્રચાર અને વિસ્તરણ પ્રવૃત્તિઓ
- 5.4 ગ્રંથાલય પથદર્શકો (Guides)

સંદર્ભ સાહિત્ય

- (1) ભૈયા, છગન
ગ્રંથાલય અને સમાજ / છગન ભૈયા.- અમદાવાદ : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન, 1993.
- (2) મૌંગેરામ, રામચન્દ્ર
પુસ્તકાલય ઓર આધુનિક સમાજ / રામચન્દ્ર મૌંગેરામ ઓર અજયકુમાર.-
સત્યમ પબ્લિશિંગ હાઉસ, ૨૦૦૫.
- (૩) મિશ્રા, પ્રસિદ્ધકુમાર
પુસ્તકાલય એવં સમાજ / પ્રસિદ્ધકુમાર મિશ્રા ઓર રાકેશ નૈમ. નર્ડ દિલ્લી :
રજત પ્રકાશન, ૨૦૦૪
- (૪) પાઠક, પ્રીતિ
પુસ્તકાલય કા મહત્વ / પ્રીતિ પાઠક.-નર્ડ દિલ્લી : મહાવીર એન્ડ સન્સ, ૨૦૦૭
- (5) Kumar, P.S.G.
Foundation of library and information science / P.S.G. Kumar.-
Delhi; B.R. Publishing, 2003.

સત્ર - 1

પાઠ્યક્રમ-102 : જ્ઞાન સંગઠન, માહિતીપ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ (સિદ્ધાંત)
(Knowledge Organization, Information Processing and Retrieval (Theory))

હેતુઓ :-

- (1) વિદ્યાર્થીઓ જ્ઞાનવિશ્વ વિશેની માહિતી મેળવે.
- (2) વિદ્યાર્થીઓ વર્ગીકરણ વિશેની માહિતી મેળવે.
- (3) વિદ્યાર્થીઓ વર્ગીકરણ અને સૂચિકરણના સિદ્ધાંતોનું જ્ઞાન મેળવે.
- (4) વિદ્યાર્થીઓ સૂચિકરણનું જ્ઞાન મેળવે.

એકમ-1 : જ્ઞાનવિશ્વ

- 1.1 માળખું અને ગુણધર્મો
- 1.2 વિષય રચનાની રીતો
- 1.3 વિષયોના વિવિધ પ્રકારો
- 1.4 વિવિધ વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓમાં વિષય વિશ્વની રજૂઆત (નકશો)

એકમ-2 : સિદ્ધાંતો

- 2.1 ગ્રંથાલય વર્ગીકરણના સામાન્ય સિદ્ધાંતો
- 2.2 વર્ગીકરણ અને તેના અમલીકરણના સિદ્ધાંતો

એકમ-3 : જ્ઞાન સંગઠનની પદ્ધતિઓ

- 3.1 ગ્રંથાલય વર્ગીકરણના પ્રકારો.
- 3.2 પ્રમાણભૂત વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ અને તેમની લાક્ષણિકતાઓ (દ્વિબિંદુ વર્ગીકરણ-CC, ડ્યૂઈ દશાંશ વર્ગીકરણ-DDC, વિશ્વ દશાંશ વર્ગીકરણ-UDC)
- 3.3 ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓની રચના અને વિકાસ.
- 3.4 ગ્રંથાલય વર્ગીકરણના પ્રવાહો.

એકમ-4 : વાક્ય સૂચિગત વર્ણન

- 4.1 સૂચિ - હેતુ, માળખું અને પ્રકારો, ભૌતિક સ્વરૂપો (OPAC ગોઠવણીના નિયમો સહિત)
- 4.2 પ્રલેખ વર્ણનમાં સિદ્ધાંતો અને પ્રયોગો - સર્વમાન્ય નિરીક્ષણ
- 4.3 માનકો, વર્ણન અને અદલાબદલી અંગેના અદ્યતન પ્રવાહો
- 4.4 માન્ય સૂચિકલ્પો

એકમ-5 : વિષય સૂચિકરણ અને સૂચિકરણના સિદ્ધાંતો

- 5.1 વિષય સૂચિકરણનાં સિદ્ધાંતો
- 5.2 વિષય મથાળાંની યાદીઓ અને તેની ખાસિયતો
- 5.3 સૂચિકરણના સ્વીકૃત સિદ્ધાંતો

સંદર્ભ સાહિત્ય

- (1) કાનડિયા, પ્રયતકર કે.
જ્ઞાન સંગઠન, માહિતીપ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ :વર્ગીકરણ / પ્રયતકર કે. કાનડિયા.-
અમદાવાદ : પાર્શ્વ પ્રકાશન, 2009.
- (2) બરોડિયા, નવીન
જ્ઞાનવિશ્વ ઉદ્ભવ અને વિકાસ / નવીન બરોડિયા.- અમદાવાદ : પાર્શ્વ પ્રકાશન, 1991.
- (3) બરોડિયા, નવીન
ગ્રંથાલય સૂચિકરણ / નવીન બરોડિયા અને છગન ભૈયા.- અમદાવાદ : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન
કાર્યાલય, 1989.
- (4) ભૈયા, છગન
ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ પ્રવેશિકા / છગન ભૈયા.- અમદાવાદ : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન, 1990.
- (5) ધ્યાની, પુષ્પા
પુસ્તકાલય વર્ગીકરણ / પુષ્પા ધ્યાની.- ન્યુ દિલ્લી : એસ. એસ. પબ્લિકેશન, ૧૯૯૯.
- (6) નાથ, મહેન્દ્ર
પુસ્તકાલય સૂચિકરણ કે સિદ્ધાંત / મહેન્દ્ર નાથ.- જયપુર, પંચશીલ પ્રકા., ૧૯૯૫.
- (7) Anglo American Cataloguing Rules.
Anglo American Cataloguing Rules / ALA.- Chicago : ALA.
- (8) Kumar, P.S.G.
Knowledge organization, information processing and retrieval /
P.S.G. Kumar.- Delhi : B.R. Publishing, 2003.

ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાન પારંગત
(Master of Library and Information Science)

કલાક : 120
કેડીટ : 4

સત્ર - 1

પાઠ્યક્રમ-103 : જ્ઞાન સંગઠન, માહિતીપ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ (પ્રાયોગિક-1)
(Knowledge Organization, Information Processing and Retrieval (Practical-1)
(Classification)

હેતુઓ :-

- (1) વિદ્યાર્થીઓ વર્ગીકરણનું પ્રાયોગિક જ્ઞાન મેળવે.
- (2) વિદ્યાર્થીઓ ઓછામાં ઓછી એક વિશ્વસ્તરીય અને એક રાષ્ટ્રીય વર્ગીકરણ પદ્ધતિનું જ્ઞાન મેળવે.
- (3) વિદ્યાર્થીઓ વિષય વર્ગીકરણથી વાકેફ થાય.

એકમ-1 : પ્રલેખોનું વર્ગીકરણ (ડ્યુઈ દશાંશ વર્ગીકરણ પદ્ધતિ DDC મુજબ)

- 1.1 સામાન્ય વિષયની રજૂઆત ધરાવતા પ્રલેખોનું વર્ગીકરણ
- 1.2 સંયુક્ત વિષયની રજૂઆત ધરાવતા પ્રલેખોનું વર્ગીકરણ
- 1.3 જટિલ વિષયની રજૂઆત ધરાવતા પ્રલેખોનું વર્ગીકરણ

એકમ-2 : પ્રલેખોનું વર્ગીકરણ (દ્વિબિંદુ વર્ગીકરણ પદ્ધતિ CC મુજબ)

- 2.1 સામાન્ય વિષયની રજૂઆત ધરાવતા પ્રલેખોનું વર્ગીકરણ
- 2.2 સંયુક્ત વિષયની રજૂઆત ધરાવતા પ્રલેખોનું વર્ગીકરણ
- 2.3 જટિલ વિષયની રજૂઆત ધરાવતા પ્રલેખોનું વર્ગીકરણ

સંદર્ભ સાહિત્ય

- (1) Dewey, Melvil
Dewey Decimal Classification and Relative Index / Melvil
Dewey.- Albany USA : Forest Press, 1979.
- (2) Rangnathan, S.R.
Colon Classification / S.R. Rangnathan.- Bangalore : SRELS, 1960.

ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાન પારંગત
(Master of Library and Information Science)

કલાક : 120
ક્રેડીટ : 4

સત્ર - 1

પાઠ્યક્રમ-104 : જ્ઞાન સંગઠન, માહિતીપ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ (પ્રાયોગિક-2)
(Knowledge Organization, Information Processing and Retrieval (Practical-2)
(Cataloguing)

હેતુઓ :-

- (1) વિદ્યાર્થીઓ સૂચિકરણનું પ્રાયોગિક જ્ઞાન મેળવે.
- (2) વિદ્યાર્થીઓ જુદા જુદા પ્રકારની સૂચિ નોંધનું પ્રાયોગિક જ્ઞાન મેળવે.
- (3) વિદ્યાર્થીઓ "સિયર્સ લિસ્ટ ઓફ સબ્જેક્ટ હેડીંગ્ઝ" વિશેનું જ્ઞાન મેળવે.

એકમ-1 : પ્રલેખોનું સૂચિકરણ (એ.એ.સી.આર.-2 મુજબ)

1.1 સામાન્ય પ્રલેખોનું સૂચિકરણ

ગ્રંથો (મુખ્ય અને પૂરક નોંધ)

- વ્યક્તિકર્તા (એક અને એકથી વધારે કર્તા તેમજ ગૌણ કર્તા અને ઉપનામધારી કર્તા)
- સમષ્ટિ કર્તા (સરકાર, સંસ્થા અને પરિષદ)
- સંદર્ભગ્રંથો
- સંઘાત ગ્રંથો (એક કરતાં વધારે ભાગમાં પ્રકાશિત થતા ગ્રંથો)

સામયિકો (સામાન્ય સામયિકોની મુખ્ય અને પૂરક નોંધો)

એકમ-2 : વિષય સૂચિકરણ

2.1 વિષય મથાળા "સિયર્સ લિસ્ટ ઓફ સબ્જેક્ટ હેડીંગ્ઝ" મુજબ.

સંદર્ભ સાહિત્ય

- (1) ભાવસાર, કિરીટ
સૂચિકરણ પ્રાયોગિક / કિરીટ ભાવસાર.- પાર્શ્વ પ્રકાશન : અમદાવાદ, 2008.
- (2) લાલ, સી.
પ્રયોગાત્મક પ્રસૂચિકરણ (એસીઆર-2) / સી. લાલ ઓર કે.કુમાર.- ન્યુ દિલ્લી :
એસ.એસ. પબ્લિકેસન, 2006.
- (3) સુદ, એસ.પી.
ક્રિયાત્મક સૂચિકરણ : એસીઆર-2 / એસ.પી. સુદ.- જયપુર : રાજ પબ્લિશિંગ
હાઉસ, 2002.
- (4) Anglo American Cataloguing Rules.
Anglo American Cataloguing Rules / ALA.- Chicago : ALA
- (5) Miller
Sears List of Subject Headings / Miller.- New York.: The H.W.
Wilson Company, 2000.

સત્ર - 2

પાઠ્યક્રમ-105 : ગ્રંથાલય અને માહિતીકેન્દ્રો / સંસ્થાઓનું વ્યવસ્થાપન
(Management of Library and Information Centres / Institutions)

એકમ-1 : ગ્રંથાલયના આંતરિક કાર્યો

- 1.1 ગ્રંથાલય અને માહિતીકેન્દ્રોના વિવિધ વિભાગો અને તેમના કાર્યો
- 1.2 સંગ્રહ વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન નીતિ તથા પ્રક્રિયાઓ
- 1.3 ગ્રંથ આદેશ (ગ્રંથ પ્રાપ્તિ)
- 1.4 ટેકનીકલ પ્રક્રિયા
- 1.5 સામયિક નિયંત્રણ, ગ્રંથપરિક્રમણ નિયંત્રણ, જાળવણી વગેરે
- 1.6 ગ્રંથ મેળવણી - નીતિ અને પ્રક્રિયાઓ
- 1.7 મૂલ્યાંકન અને ગ્રંથ રદીકરણ પ્રક્રિયા
- 1.8 ગ્રંથ સંરક્ષણ અને જાળવણી
- 1.9 મરામત પ્રક્રિયા (મુદ્રિત, અમુદ્રિત અને વિજાણુકીય સામગ્રી)

એકમ-2 : વ્યવસ્થાપન

- 2.1 વિભાવના, વ્યાખ્યા અને ક્ષેત્ર
- 2.2 વ્યવસ્થાપનની શૈલી અને અભિગમ
- 2.3 વ્યવસ્થાપનની વિચારધારાઓ
- 2.4 વૈજ્ઞાનિક વ્યવસ્થાપનનાં કાર્યો અને સિદ્ધાંતો

એકમ-3 : માનવસ્રોત વ્યવસ્થાપન

- 3.1 સંગઠનાત્મક સંરચના (માળખું)
- 3.2 પ્રત્યાયુક્તિ, પ્રત્યાયન અને સહભાગિતા
- 3.3 કાર્યનું વર્ણન અને નિયંત્રણ; કાર્યનું મૂલ્યાંકન
- 3.4 આંતર વૈયક્તિક સંબંધો
- 3.5 ભરતીની કાર્યપ્રણાલી
- 3.6 અભિપ્રેરણા અને જૂથ પ્રેરકશક્તિ
- 3.7 પ્રશિક્ષણ અને વિકાસ
- 3.8 નિયમબદ્ધતા અને ફરિયાદ
- 3.9 કાર્યરીતિનું મૂલ્યાંકન

એકમ-4 : નાણાવિષયક વ્યવસ્થાપન

- 4.1 સ્રોત એકત્રીકરણ
- 4.2 અંદાજપત્રની પ્રક્રિયાઓ અને પદ્ધતિઓ
 - PPBS (Planning Performance Budgeting System)
 - ઝીરો બેઈઝડ બજેટિંગ (Zero based budgeting) વગેરે

- 4.3 અંદાજપત્રીય નિયંત્રણ
- 4.4 મૂલ્ય અસરકારકતા અને મૂલ્ય લાભ પૃથક્કરણ
- 4.5 બાહ્ય સ્ત્રોતો

એકમ-5 : અહેવાલ

- 5.1 અહેવાલના પ્રકારો, વાર્ષિક અહેવાલ - સંકલન, સમાવિષ્ટ વસ્તુઓ, શૈલી
- 5.2 ગ્રંથાલય આંકડાઓ વિગેરે.

એકમ-6 : પદ્ધતિ પૃથક્કરણ અને યોજના (પરિચયાત્મક)

- 6.1 ગ્રંથાલય એક પદ્ધતિ
- 6.2 પ્રોજેક્ટ વ્યવસ્થાપન PERT (Programme Evaluation & Review Technique) / CPM (Critical Part Method)
- 6.3 નિર્ણયાત્મક તબક્કાઓ
- 6.4 કામગીરી મૂલ્યાંકનના ધોરણો, માહિતી પદ્ધતિ વ્યવસ્થાપન (MIS)
- 6.5 કામગીરી માપન, પુનઃરચના (Reengineering) સમય અને ગતિનો અભ્યાસ
- 6.6 SWOT (Strength Weakness Opportunities Threat)
- 6.7 DFD (Data Flow Diagram)

એકમ-7 : સર્વાંગી ગુણવત્તાયુક્ત વ્યવસ્થાપન (TQM)

- 7.1 વ્યાખ્યા, વિભાવના, ઘટકો
- 7.2 ગુણવત્તા ચકાસણી, ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાન સંબંધી માનકો
- 7.3 ટેકનોલોજી વ્યવસ્થાપન

એકમ-8 : આયોજન

- 8.1 વિભાવના, વ્યાખ્યા, જરૂરિયાત હેતુઓ અને પ્રકારો
- 8.2 નીતિઓ અને પ્રક્રિયાઓ, હેતુઓ માટેનું વ્યવસ્થાપન MBO (Management by Objectives)
- 8.3 ગ્રંથાલયો અને માહિતીકેન્દ્રોના ભવન અને જગ્યાનું વ્યવસ્થાપન
- 8.4 જોખમો અને આકસ્મિક ઘટનાઓનું વ્યવસ્થાપન
- 8.5 સંબંધિત માળખાનું વ્યવસ્થાપન, ગ્રંથાલય માનકો

સંદર્ભ સાહિત્ય

- (1) Backwell, K.G.B.
Managing user-centred libraries and information services / K.G.B. Backwell
and Elaine Ansell.-2nd ed.-London : Mansell, 1997.

- (2) Best, D.P.
The fourth resource : information and its management / D.P. Best.- Aldershot : Gower, 1996.
- (3) Bryson, J.
Effective library and information centre management / Jo Bryson.- Aldershot : Gower, 1990.
- (4) Clayton, Peter
Managing information resources in libraries and information services : Collection management in theory & practice / Peter Clayton and G.E. Gorman.- London : Facet Pub., 2001.
- (5) DRTC
Workshop on Library and Information Management.- Bangalore : DRTC, 1992.
- (6) Evance, G.E.
Management techniques for librarians / G.E. Evans.-2nd ed.- New York : Academic Press, 1983.
- (7) Krishan Kumar
Library administration and management.- New Delhi : Vikas, 1987.
- (8) Management of libraries in the 21st Century / edited by M. Bavakutty and M. Parameswaran.- New Delhi : Ess Ess Pub., 2000.
- (9) Narayana, G.J.
Library and information management / G.J. Narayana.- New Delhi : PHI, 1991.
- (10) Panda, B.D.
Library administration and management / B.D. Panda.- New Delhi : Anmol Pub., 1993.
- (11) Ranganathan, S.R.
Library administration / S.R. Ranganathan.- 2nd ed.- Bangalore, Ranganathan Endowment for Library Science, 1989.
- (12) Seetharam, S.
Guidelines for planning of libraries and information centres / S. Seetharam.- Calcutta : IASLIC, 1990.
- (13) Singh, Ram S.
Fundamentals of library management and administration / Ram S. Singh.- Delhi : Prabat Prakashan, 1990.
- (14) Withers, F.N.
Standards for library service : an international survey / F.N. Withers.-Paris : Unesco, 1974.

સત્ર - 2

પાઠ્યક્રમ-106 : માહિતીસ્રોતો અને સેવાઓ (સૈદ્ધાંતિક)
(Information Sources and Services (Theory))

હેતુઓ :

- (1) વિવિધ પ્રકારના માહિતીસ્રોતોથી માહિતગાર થવું.
- (2) માહિતીસ્રોતોના મૂલ્યાંકન કરવાની કુશળતા મેળવવી.
- (3) માહિતીસ્રોતોની વિસ્તૃત શ્રેણીથી માહિતગાર થવું.
- (4) વાસ્તવિક રીતે અપાતી સંદર્ભસેવાની કામગીરી જાણવી.
- (5) વિદ્યાર્થીઓ રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય માહિતી પદ્ધતિઓ અંગે માહિતી મેળવી શકે.

એકમ-1 : સંદર્ભ અને માહિતીસ્રોત

- 1.1 માહિતીના પ્રલેખિય સ્રોતો : મુદ્રિત, અમુદ્રિત તથા વિજાણુંકીય
- 1.2 માહિતીસ્રોતોના વિવિધ પ્રકારોની ખાસિયતો અને ઉપયોગીતા
- 1.3 બિનપ્રલેખિય માહિતીસ્રોત
- 1.4 માનવીય અને સંસ્થાગત - પ્રકાર, ખાસિયતો અને ઉપયોગીતા
- 1.5 માહિતીસ્રોતની કક્ષાઓ : (પ્રાથમિક, દ્વિતીય અને તૃતીયકક્ષા)
- 1.6 ઈન્ટરનેટ માહિતીસ્રોત તરીકે

એકમ-2 : સંદર્ભસેવા

- 2.1 વિભાવના, વ્યાખ્યા, પ્રકારો અને પ્રવાહો
- 2.2 સંદર્ભ મુલાકાત અને શોધ રીતો

એકમ-3 : માહિતીસેવાઓ અને પેદાશ (ઉપજ)

- 3.1 સંદર્ભસેવાઓ અને ઉપભોક્તા
- 3.2 માહિતીસેવાઓ અને ઉપજ
- 3.3 માહિતીસેવાઓ : વિભાવના, વ્યાખ્યા, જરૂરિયાત અને પ્રવાહો
- 3.4 ત્વરીત સેવાઓ (અદ્યતન અવબોધન સેવા અને પસંદગીયુક્ત સેવા)ની જરૂરિયાત, રીતો અને મૂલ્યાંકન
- 3.5 વાઙ્મયસૂચિ, માહિતીનિર્દેશ, પ્રલેખ પ્રદાન, અનુવાદ અને સમાચાર કર્તન સેવા ((News Clipping)
- 3.6 આભાસી સંદર્ભસ્રોતો અને સેવાઓ
- 3.7 વર્લ્ડ વાઈડ વેબ (www) માહિતીસ્રોત તરીકે

એકમ-4 : માહિતી પદ્ધતિઓ અને તેની સેવાઓ

- 4.1 રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય માહિતી પદ્ધતિઓ અને સેવાઓ - ભૂમિકા, માહિતીસેવાઓ અને માહિતી ઉપજો
રાષ્ટ્રીય : World Bank, ENVIS
આંતરરાષ્ટ્રીય : AGRIS, INIS, MEDLARS,
- 4.2 વિવિધ વિષયના સંદર્ભસ્રોત : ભારતીય અને પરદેશના.

એકમ-5 : સંદર્ભસ્રોતોનું મૂલ્યાંકન

- 5.1 મૂલ્યાંકનના ધોરણો (ઓન-લાઈન સ્રોત સહિત)
- 5.2 કેટલાક સંદર્ભસ્રોતોનું મૂલ્યાંકન
- Indian National Bibliography
 - International Who's Who
 - Oxford English Dictionary
 - Ulrich's International Periodical Directory
 - New Encyclopaedia Britannica
 - Encyclopaedia of Library & Information Science
 - Gujarat State Gazetteer
 - Europa World Yearbook
 - Statesman's Yearbook
 - India : A Reference annual
 - World of Learning
 - ભગવદ્ગો મંડળ
 - ગુજરાતી વિશ્વકોશ (ગુજરાતી વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ)

સંદર્ભસ્રોતો

- (1) ઠાકર, ઉર્મિલા
માહિતી પ્રત્યાયન અને અદ્યતન અવબોધન સેવાઓ / ઉર્મિલા ઠાકર.- અમદાવાદ : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, 1993.
- (2) ઠાકર, ઉર્મિલા
સંદર્ભગ્રંથો / ઉર્મિલા ઠાકર.- અમદાવાદ : પાર્શ્વ પ્રકાશન, 1987.
- (3) અગ્રવાલ, એમ. એન.
પુસ્તકાલય સંદર્ભસેવા / એમ.એન. અગ્રવાલ.- પ્રિન્ટવોમ, ૧૯૯૪.
- (૪) કૌશિક, પૂર્ણિમા
સંદર્ભસેવા અને સંદર્ભસ્રોત / પૂર્ણિમા કૌશિક.- જયપુર : રાજ પબ્લિશિંગ હાઉસ, ૨૦૦૩.
- (૫) ચતુર્વેદી, દેવીદત્ત
સંદર્ભસેવા કે વિવિધ આયામ / દેવીદત્ત ચતુર્વેદી.- હિમાલયા પબ્લિકેશન, ૧૯૯૪.
- (૬) ત્રિપાઠી, એસ. એમ.
સૂચના અને સંદર્ભ કે પ્રમુખ સ્રોત / એસ.એમ. ત્રિપાઠી અને જે.એન. ગૌતમ.-આગરા : વાય.કે. પબ્લિશર, ૨૦૦૫.
- (૭) શર્મા, બી. કે.
પુસ્તકાલય સૂચના વિજ્ઞાન અને સૂચના પ્રૌદ્યોગિકી : વિવેચનાત્મક અધ્યયન - પ્રથમ ભાગ / બી.કે. શર્મા અને યુ.એમ. ઠાકુર.- આગરા : વાય.કે. પબ્લિશર, ૨૦૦૮.

- (८) शर्मा, प्रहलाद
पुस्तकालय एवं सूचना विज्ञान / प्रहलाद शर्मा.- जयपुर : युनिवर्सिटी पब्लिकेशन, २००३.
- (९) सुन्दोधरन, के. एस.
सन्दर्भ सेवा : सिद्धांत और प्रयोग / के.एस. सुन्दोधरन.- मध्यप्रदेश : हिन्दी ग्रंथ अकादमी,
१९९७.
- (10) Dhiman, Anil K.
Learn Information and Reference Sources and Services / Anil K. Dhiman
and Yashoda Rani.- New Delhi : Ess Ess Publication, 2005.
- (11) Kaula, P.N.
Changing Dimensions of Library and Information Services in India / P.N.
Kaula.- Agra : Y.K. Publishers, 2004.
- (12) Reference and Information Services : an introduction / Richard E. Bopp.- 3.-
Englewood : Libraries unlimited inc, 2005.
- (13) Sharma, C.K.
Reference Service and Sources / C.K. Sharma.- New Delhi : Atlantic
Publishers and Distributers, 2006.
- (14) Tomar, Nagendra Singh
Reference services in libraries / Nagendra Singh Tomar.- New Delhi :
Mahaveer & Sons, 2007.

ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાન પારંગત
(Master of Library and Information Science)

કલાક : 120
કેડીટ : 4

સત્ર - 2

પાઠ્યક્રમ-107 : માહિતીસ્ત્રોત અને સેવાઓ (પ્રાયોગિક)
(Information Sources and Services (Practical))

એકમ-1 : માહિતીસ્ત્રોત

- 1.1 માહિતીસ્ત્રોતોનો અભ્યાસ અને માહિતીસ્ત્રોતોનું મૂલ્યાંકન
- 1.2 માહિતીસ્ત્રોતો (મુદ્રિત, અમુદ્રિત) માંથી માહિતીશોધનું પ્રાયોગિક કાર્ય

એકમ-2 : માહિતીસેવાઓ

- 2.1 અદ્યતન અવબોધન સેવાના સંદર્ભમાં સંકલન અને પ્રાયોગિક કાર્ય
(કોઈપણ એક)

ઉપભોક્તા પ્રોફાઈલ / પ્રલેખ પ્રોફાઈલ / લેખસૂચિઓ / વાહ્યમયસૂચિઓ /
સમાચાર કતરણ (News Clipping) વગેરેનું સંકલન કાર્ય

મુદ્રિત સ્ત્રોતો :

- (1) શબ્દકોશો (Dictionaries)
 - ભગવદ્ગોમંડળ
 - સાર્થ ગુજરાતી જોડણીકોશ
 - આધુનિક અંગ્રેજી-ગુજરાતી કોશ (દેશપાંડે)
 - Oxford English Dictionary
- (2) ડીરેક્ટરીઝ (Directories)
 - Ulrich's International Periodicals Directory
- (3) વિશ્વકોશ (Encyclopaedias)
 - ગુજરાતી વિશ્વકોશ (ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ)
 - વ્યાયામ વિજ્ઞાનકોશ (ગુજરાત વ્યાયામ પ્રચારક મંડળ)
 - New Encyclopaedia Britannica
 - Encyclopaedia of library and information science (Kent)
 - International Encyclopaedia of Social science
 - McGraw-Hill Encyclopaedia of Science & Technology
- (4) ગેઝેટિઅર્સ (Gazetteers)
 - Columbia Lippincott Gazetteer of the World
 - Gujarat State Gazetteers

- (5) અનુક્રમિકાઓ (Indexes)
 - Index India (Quarterly)
- (6) તત્કાલિન સંદર્ભગ્રંથો (Weekly References)
 - Asian Recorder
 - Data India
- (7) વાર્ષિકી (Year Book)
 - Europa World Yearbook
 - Statesman's Yearbook
 - મનોરમા
 - India : a reference annual
 - World of learning
 - Universities Handbook (India)
 - Study Abroad
- (8) વાઙ્મયસૂચિઓ (Bibliographies)
 - British National Bibliography
 - Indian National Bibliography
- (9) જીવનચરિત્રાત્મક શબ્દકોશો (Biographical Dictionaries)
 - International Who's who
 - Dictionary of National Biography, Vol.1 to 4.

અમુદ્રિત સ્ત્રોતો

- Online Database.

સંદર્ભ સાહિત્ય

- (1) ચારણ, શિવદાન
સંદર્ભ અને માહિતીસ્ત્રોત / શિવદાન ચારણ.-કરમસદ : વર્ષા પ્રકા., 1988.
- (2) ઠાકર, ઉર્મિલા
સંદર્ભગ્રંથો / ઉર્મિલા ઠાકર.- અમદાવાદ : પ્રાર્શ્વ પ્રકાશન, 1987.
- (3) અગ્રવાલ, એમ. એલ.
પુસ્તકાલય સંદર્ભસેવા / એમ.એલ. અગ્રવાલ.- પ્રીન્ટવેલ, ૧૯૯૪.
- (૪) કૌશિક, પૂર્ણિમા
સંદર્ભસેવા સિદ્ધાંત એવં વ્યવહાર.- : યુનિવર્સિટી બુક હાઉસ, ૧૯૯૨.
- (૫) કૌશિક, પૂર્ણિમા
સંદર્ભસેવા એવં સંદર્ભ સ્ત્રોત / પૂર્ણિમા કૌશિક.- જયપુર : રાજ પબ્લિ., ૨૦૦૩.

- (६) चतुर्वेदी, देवीदत्त
संदर्भसेवा के विविध आयाम.- देवीदत्त चतुर्वेदी : हिमालया पब्लि. १९९४.
- (७) त्रिपाठी, एस. एम.
सूचना एवं संदर्भ के प्रमुख स्रोत के नवीन आयाम / एस.एम. त्रिपाठी.- नई दिल्ली :
अजन्टा पब्लिकेशन, १९८४,
- (८) शर्मा, प्रहलाद
सूचना के स्रोत / प्रहलाद शर्मा.- जयपुर : पंचशील प्रकाशन, २००५.
- (९) शर्मा, ब्रजकिशोर
ग्रंथालय संदर्भसेवा / ब्रजकिशोर शर्मा.- - : जे.बी.सी. प्रका., १९८८.
- (१०) सुन्दरेश्वरन्, के. एस.
संदर्भसेवा : सिद्धांत एवं प्रयोग / के.एस. सुन्दरेश्वरन्.- मध्यप्रदेश : हिन्दी ग्रंथ
अकादमी, १९८५.
- (11) Bajpai, S.K.
Reference service in libraries / S.K. Bajpai.-New Delhi : Shri Sai
Printographers, 2006.
- (12) Bapp, Richard E. (Ed.)
Reference and information service : an introduction. ed.by Richard E.
Bapp.- Englewood : Library Unlimited Ine., 2005.
- (13) Chakrabarti, A.
Reference services / A. Chakrabarti.- Hyderabad : Andhrapradesh Pub., 1983.
- (14) Dhiman, Anil K.
Learn informatuion and reference source and services / Anil K. Dhiman
And Yadhoda Rani.- New Delhi : Ess Ess Pub., 2005.

સત્ર - 2

પાઠ્યક્રમ-108 : માહિતી ટેકનોલોજી
(Information Technology)

એકમ-1 : માહિતી ટેકનોલોજી

- 1.1 વ્યાખ્યા, જરૂરિયાત, ક્ષેત્ર
- 1.2 માહિતી ટેકનોલોજીના હેતુઓ

એકમ-2 : કમ્પ્યુટર પાયાગત

- 2.1 કમ્પ્યુટર એટલે શું ?
- 2.2 કમ્પ્યુટરનો ઐતિહાસિક વિકાસ (Computer Generation)
- 2.3 કમ્પ્યુટરનું વર્ગીકરણ (પ્રકારો) (એનેલોગ તથા ડીઝીટલ)
- 2.4 કમ્પ્યુટરની લાક્ષણિકતાઓ
- 2.5 કમ્પ્યુટરના ઉપયોગો

એકમ-3 : કમ્પ્યુટરનું માળખું (Architecture)

- 3.1 કમ્પ્યુટરના વિવિધ ભાગો (Input, Process, Output)
- 3.2 ઈનપુટ ડિવાઈસ તથા આઉટપુટ ડિવાઈસ
(કિ-બોર્ડ, માઉસ, સ્કેનર, પ્રિન્ટર, મોનીટર, પ્લોટર, પેન-ડ્રાઈવ)
- 3.3 કમ્પ્યુટરની સંગ્રહશક્તિ
(બાઈટ, કિલોબાઈટ, ગીગાબાઈટ, ટેરાબાઈટ)
- 3.4 રેમ તથા રોમ (RAM, ROM)
- 3.5 લેન, યુઝર, સર્વર, ક્લાયન્ટ વિષે સમજ.
- 3.6 હાર્ડવેર તથા સૉફ્ટવેરની વ્યાખ્યા તથા તેના ઉદાહરણો
- 3.7 કમ્પ્યુટરનું બેઝીક કન્ફીગરેશન

એકમ-4 : સૉફ્ટવેર

- 4.1 વિન્ડોઝ એક્સ.પી.
-- ડેસ્કટોપ, રન, Recyclebin, My Computer, I.E, Control Panel
Find / Search
- 4.2 વિન્ડોઝ એક્સ.પી.ની લાક્ષણિકતાઓ
- 4.3 Linux / Unix, OS વિશે ટૂંકમાં સમજ.
- 4.4 Open source and proprietry, Library software ની સમજ.
-- SOUL, Libsys, Alice
-- Winisis, Koha
-- Greenstone, Dspace
- 4.5 ડેટાબેઝ એટલે શું ? ડેટાબેઝને લગતા વિવિધ સૉફ્ટવેર વિશે સમજ.

એકમ-5 : MS Office વિશે સમજ. (MS Word, Excel, Powerpoint)

- 5.1 MS-Word ના ઉપયોગો તથા વિવિધ મેનુની સમજ.
- 5.2 Ms Excel દ્વારા માર્કશીટ (Mark-Sheet) તૈયાર કરવી.
- 5.3 Power Pointનું ઉપયોગો.
- 5.4 Power Point માં પ્રેઝન્ટેશન તૈયાર કરવું.

સંદર્ભસ્રોત

- (1) Akbari, Atul,
Information Technology / Atul Akbari.- 2004.

તા.09-01-2012.

મહાદેવ દેસાઈ સમાજસેવા મહાવિદ્યાલય
ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ : અમદાવાદ

ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાન પારંગત (MLISc) વર્ષ-2 અભ્યાસક્રમ

નવો અભ્યાસક્રમ : વર્ષ 2011-2012

પાઠ્યક્રમનું આયોજન

પ્રશ્નપત્ર ક્રમાંક	વિષય	ગુણ	કેડીટ	કલાક
સત્ર - 3				
209	માહિતી ટેકનોલોજી (સૈદ્ધાંતિક)		4	60
210	માહિતી ટેકનોલોજી (પ્રાયોગિક)		4	60
211	માહિતી અને પ્રત્યાયન		4	60
212	સંશોધન પદ્ધતિઓ અને આંકડાકીય રીતો		4	60
	ફરજિયાત પદ્યાત્રા અને ગ્રામશિબિર		2	
	ઉદ્યોગ		2	60
સત્ર - 4				
213	માહિતીનું પૃથક્કરણ, માહિતીનું પુનઃગઠન અને માહિતીનું દૃઢિકરણ		4	60
214	માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ		4	60
215	સામાજિકશાસ્ત્રોની માહિતી પદ્ધતિઓ		4	60
216	શોધનિબંધ		4	60
	ફરજિયાત - ઉદ્યોગ		2	60

સત્ર - 3

પાઠ્યક્રમ-209 : માહિતી ટેકનોલોજી (સૈદ્ધાંતિક)

(Information Technology (Theory))

એકમ-1 : ગ્રંથાલય સ્વયંસંચાલન

- 1.1 ગ્રંથાલય સ્વયંસંચાલનનું આયોજન અને અમલીકરણ
- 1.2 ગ્રંથાલયના આંતરિક કાર્યોનું સ્વયંસંચાલન - પ્રલેખપ્રાપ્તિ, સૂચિકરણ, ગ્રંથ આપ-લે, સામયિક નિયંત્રણ, ગ્રંથાલયની આંકડાકીય વિગતો
- 1.3 બહુભાષી વાક્યમયસૂચ્યાત્મક ડેટાબેઝ - યુનિકોડ
- 1.4 ગ્રંથાલય સ્વયંસંચાલન સૉફ્ટવેર - SOUL 2.0 સૉફ્ટવેરનો અભ્યાસ અને સંરચના
- 1.5 Selection of LMS, Software
- 1.6 Library Securites : Electronic survey system - RFID
- 1.7 Web Browsers - Netscape Navigator, Internet Explorer
- 1.8 Search Engines, Metasearch Engines અને તેનું મૂલ્યાંકન

એકમ-2 : પ્રત્યાયન ટેકનોલોજી

- 2.1 ટેલિકોમ્યુનિકેશન ટેકનોલોજીના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો, માધ્યમ, પદ્ધતિ અને અંગભૂત ઘટકો
- 2.2 નેટવર્કના પ્રકારો - LAN, MAN, WAN, Wi-Fi
- 2.3 લોકલ એરિયા નેટવર્ક્સ, LAN Topologies - Bus, Star, Ring, Tokenring
- 2.4 LAN ના પ્રકારો - Ethernet, FDDI, ATM
- 2.5 નેટવર્ક માધ્યમ - UTP, Thick and Thin Ethernet, ઓપ્ટિકલ ફાઈબર, વાયરલેસ
- 2.6 નેટવર્ક હાર્ડવેર - Networks interface card, Hubs / Switches
- 2.7 Gateways / Bridges, Routers, Modem
- 2.8 Network Protocols - TCP / IP,
- 2.9 નેટવર્ક આધારિત માહિતીસેવાઓ
- 2.10 Connectivity - Dialup, Leased Lines, ISDN, Cable Modem, Radio line
- 2.11 Digital Subscriber Lines (DSL)
- 2.12 E-mail - SMTP, Wireless send mail POP3
- 2.13 Protocols - Telnet, FTP, HTTP
- 2.14 દૂરપરિષદ, ટેલીટેક્સ્ટ, વિડિયોટેક્સ્ટ

એકમ-3 : ડિજિટલ ગ્રંથાલયો

- 3.1 ઉદ્ભવ, વ્યાખ્યા, હેતુ અને કાર્યક્ષેત્ર
- 3.2 Image Formats : JPEG, GIF / BMP વગેરે
- 3.3 Audio Formats : WAV, MIDI, MP4 વગેરે
- 3.4 Audio Formats : MPEG, AVI, QUICK Time વગેરે
- 3.5 Storage Media Formats : ISO 9660, DVD, PEN DRIVE

- 3.6 Software - Digital Library Software, OCR અને Image Editing Software
-- Dspace, Greenstone - overview
- 3.7 Input Capture Devices : Scanners, Digital અને Movie Cameras

એકમ-4 : I L Systems

- 4.1 Introduction
- 4.2 Open Source software - Koha, Evergreen
- 4.3 Open Database : MySQL, LINUX, Open office
- 4.4 Proprietary Software : SOUL, LIBSYS, ALICE, VTLS .
- 4.5 Subject Gateways
- 4.6 Web Port
- 4.7 Web portal design & hosting

સંદર્ભસ્રોત

- (1) Clark M.P.
Networks and Telecommunication : design and operation.-2nd ed.-
1997.
- (2) Comer Douglas E.
Internet book : everything you need to know about computer
Networking and how the internet works / Douglas E. Corrier.- 2nd ed.- [S.L.]
Prentic hall, 1999
- (3) Comer D.E.
Computer Networks & Internets.- 1997.
- (4) Ramamurthy C.R.
Globalization & library information networking / C.R. Ramamurthy.-
Delhi : Author Press, 2004.
- (5) Viswanathan T.
Telecommunications switching systems & networks.-1997.

સત્ર - 3
પાઠ્યક્રમ-210 : માહિતી ટેકનોલોજી (પ્રાયોગિક)
[Information Technology (Practical)]

એકમ-1 : WIN-ISISની મદદથી ડેટાબેઝ તૈયાર કરવો

- 1.1 ડેટાબેઝ એટલે શું ? Field તથા Recordની સમજ.
- 1.2 Win-isisની સમજ.
- 1.3 FDT (Field Defination Table)
- 1.4 Data Entry Worksheet
- 1.5 Display Format
- 1.6 FST (Field Selection Table)
- 1.7 Win-isisમાં ડેટા-બેઝ તૈયાર કરી Expert Search તથા Guided search તૈયાર કરી બતાવવું.

એકમ-2 : SOUL-2.0 Software

- 2.1 SOUL 2.0ની સમજ.
- 2.2 SOUL 2.0 Installation
- 2.3 SOUL 2.0 સૉફ્ટવેરના વિવિધ મોડ્યુલ્સના ઉપયોગો
 - Acquisition Module
 - Cataloguing Module
 - Circulation Module (with multilingual)
 - Serials Control
 - Online Public Access Catalogue Module (OPAC)
 - Administration
- 2.4 SOUL 2.0 ના દરેક Modulewise practice.

એકમ-3 : Internet તથા બ્રાઉઝીંગની સમજ

- 3.1 URL ની સમજ.
- 3.2 નેટવર્ક એટલે શું ? ઈન્ટરનેટ વિષે માહિતી.
- 3.3 E-mail એકાઉન્ટ બનાવવું (www.rediff.com)
- 3.4 E-mailની નીચેની ટર્મ.
 - Inbox
 - Compose,
 - Forward
 - Send
 - Reply
 - Attachment
 - CC, BCC

- 3.5 સર્ચ એન્જિન એટલે શું ? વિવિધ સર્ચ એન્જિનની માહિતી.
-- Google -- Khoj
-- Altavista -- Yahoo
- 3.6 E-Journals એટલે શું ? www.springerlink માં સર્ચ કરવું.
Download કરવાની વિવિધ રીતો.

એકમ-4 : ડિજીટલ લાઈબ્રેરી તથા ગ્રીનસ્ટોન

- 4.1 ડિજીટલ ગ્રંથાલય એટલે શું ?
4.2 ગ્રીનસ્ટોનની લાક્ષણિકતાઓ
4.3 Installation of Greenstone
4.4 ગ્રીનસ્ટોનની મદદથી ડીજીટલ લાઈબ્રેરી બનાવવી.

એકમ-5 : Web Page Design

- 5.1 Home Page વિષેની માહિતી
5.2 HTML (HTMLના વિવિધ ટેગ્સ અંગેની માહિતી)
- < HTML > ટેગ
- < Body > ટેગ (Bgcolor, Background)
- < Title > ટેગ
- < H1> < H6 > Heading ટેગ્સ
- < P > < /P >
- < HR >, < br >
- < B > < /B >, < U > < /U > < I > < /I >
- < IMG SRC >
- < A HREF = " _ _ " > < /A >
- < TABLE > ... < /TABLE >
- < OL > < /OL > < UL > < /UL >
- < Font > < / Font >
- < Frame set > < / Frame set >

5.3 યોગ્ય ટેગ્સનો ઉપયોગ કરી પોતાના Bio-Data અંગેની વેબસાઈટ તૈયાર કરવી.

સંદર્ભસ્રોત

- (1) મોદી, હિરેન
HTML / હિરેન મોદી.- અમદાવાદ : કોમ્પ્યુટર જગત, 2000.
(2) દવે, હસિત
ઈન્ટરનેટ A to Z / હસિત દવે.-અમદાવાદ : કોમ્પ્યુટર જગત, 2000.
(3) વેબસાઈટ - www.inflibnet.ac.in

સત્ર - 3
પાઠ્યક્રમ-211 : માહિતી અને પ્રત્યાયન
(Information and Communication)

હેતુઓ :-

- (1) વિદ્યાર્થીઓ માહિતીનો અર્થ સમજે.
- (2) વિદ્યાર્થીઓ માહિતીવિજ્ઞાનની માહિતી મેળવે.
- (3) વિદ્યાર્થીઓ માહિતીસમાજની સમજ કેળવે.
- (4) વિદ્યાર્થીઓ માહિતી અર્થશાસ્ત્રનું જ્ઞાન મેળવે.
- (5) વિદ્યાર્થીઓ માહિતી અને જ્ઞાનવ્યવસ્થાપનથી વાકેફ થાય.

એકમ-1 : માહિતી અને પ્રત્યાયન

- 1.1 માહિતી : લાક્ષણિકતાઓ, પ્રકૃતિ, મૂલ્ય અને માહિતીનો ઉપયોગ
- 1.2 ડેટા, માહિતી અને જ્ઞાન વચ્ચેની પ્રત્યયાત્મક વિભિન્નતા
- 1.3 માહિતીનું પ્રત્યાયન : માહિતીનો આવિર્ભાવ
- 1.4 પ્રત્યાયનના પ્રસારણ માર્ગો, પ્રતિકૃતિઓ અને અવરોધો
- 1.5 વૈજ્ઞાનિક પ્રત્યાયનનાં વલણો

એકમ-2 : માહિતીવિજ્ઞાન

- 2.1 વ્યાખ્યા, કાર્યક્ષેત્ર અને હેતુઓ
- 2.2 વિચારધારા તરીકે માહિતીવિજ્ઞાન
- 2.3 માહિતીવિજ્ઞાનનો અન્ય વિષયો સાથેનો સંબંધ

એકમ-3 : ગ્રંથાલય, માહિતી અને સમાજ

- 3.1 માહિતી સમાજનો ઉદ્ભવ, લાક્ષણિકતાઓ અને સૂચિતાર્થો
- 3.2 સમાજમાં ગ્રંથાલય અને માહિતીકેન્દ્રોની બદલાતી ભૂમિકા
- 3.3 માહિતી ઉદ્યોગ - ઉત્પાદકો, સમર્થકો, મધ્યસ્થીઓ
- 3.4 બૌદ્ધિક સંપત્તિનો કાયદો, માહિતી કાયદાનો વિશેષ અધિકાર
- 3.5 સ્વાયત્તતાની વિચારવિભાવના, પ્રકાશન નિયંત્રણ પદ્ધતિ, ડેટા સુરક્ષા અને પ્રમાણિક ઉપયોગ
- 3.6 માહિતી સંબંધિત કાર્યનીતિઓ.
- 3.7 IT (ઈન્ફર્મેશન ટેકનોલોજી) અને ગ્રંથાલય. UAP (યુનિવર્સલ અવેલિબિલિટી ઓફ પબ્લિકેશન), UBC (યુનિવર્સલ બિબ્લિઓગ્રાફી કન્ટ્રોલ)

એકમ-4 : માહિતીના ઉત્પાદન અને વિતરણનો સિદ્ધાંત (માહિતીનું અર્થશાસ્ત્ર)

- સમાજશાસ્ત્રીય બદલાવ
- માહિતીની કિંમત
- સાક્ષરતાનો ફેલાવો
- પ્રત્યાયનનો ફેલાવો
- માહિતીની પડતરનું બંધારણ
- કિંમતની ભૂમિકા

માહિતીનું અર્થશાસ્ત્ર
માહિતીનું સૂક્ષ્મલક્ષી અર્થશાસ્ત્ર
ઉપભોક્તાના વર્તનનું અર્થશાસ્ત્ર
પુરવઠો
ઉત્પાદન
માહિતીનું વિનિમય મૂલ્ય
માહિતી વસ્તુ તરીકે
માહિતી અને બજાર

એકમ-5 : માહિતી અને જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન

- 5.1 માહિતી વ્યવસ્થાપન
- 5.2 જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન

સંદર્ભસ્રોત

- (1) ચારણ, શિવદાન
સંદર્ભ અને માહિતીસેવાઓ / શિવદાન ચારણ.- વડોદરા : ગુજરાત
પુસ્તકાલય સંઘ મંડળ, 1992.
- (2) પટેલ, ચંપકલાલ
માહિતીવિજ્ઞાન / ચંપકલાલ પટેલ.- અમદાવાદ : ગુજરાત ગ્રંથાલય
સેવા સંઘ, 1991.
- (3) માહિતી અધિનિયમ.- અમદાવાદ : અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન, 2005.
- (4) યાદવ, રમણીક
સંચાલનના નવા ખ્યાલો ને દિશાઓ / રમણીક યાદવ.- અમદાવાદ :
યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 2000.
- (5) Artandi, Susan
Man, Information & Society New Pattern of Interaction,
Journal of American Society for Information Science, 1975.
- (6) Kumar, P.S.G.
Information and Communication / P.S.G. Kumar.- Delhi :
B.R. Publishing, 2004.
- (7) Rawlinson, J.J.
Pathways for Communication / J.J. Rawlinson.- London :
Grower, 1981.

સત્ર - 3

પાઠ્યક્રમ-212 : સંશોધન પદ્ધતિઓ અને આંકડાકીય રીતો
(Research Methodology and Statistical Techniques)

હેતુઓ :-

- (1) સંશોધન અંગેનો મૂળભૂત ખ્યાલ સમજાવવો.
- (2) ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાન વિષયના સંશોધનમાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવતી આંકડાકીય પદ્ધતિઓની સમજણ આપવી.
- (3) સંશોધન આયોજન, માહિતી એકત્રિકરણ માટેની રીતો અને સાધનો તથા આધારસામગ્રીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન અંગે માહિતગાર કરવા.
- (4) સંશોધન અહેવાલ લેખન કરવા અંગેની સમગ્ર પ્રક્રિયાથી માહિતગાર કરવા.

એકમ-1 : સંશોધન

- 1.1 સંશોધનની વિભાવના, અર્થ, હેતુઓ, આવશ્યકતા અને સંશોધન પ્રક્રિયા
- 1.2 સંશોધનના પ્રકાર : મૂળભૂત અને ઉપયુક્ત
- 1.3 સંશોધનના નૈતિક ખ્યાલો.
- 1.4 ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાનમાં સંશોધનનું મહત્વ.
- 1.5 ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાનમાં સંશોધનના ક્ષેત્રો.
- 1.6 સંશોધન દરખાસ્તની રચના.

એકમ-2 : સંશોધન યોજના (Design)

- 2.1 સાહિત્ય સમીક્ષા, સમસ્યાનું સ્પષ્ટીકરણ અને રચના.
- 2.2 સંશોધન યોજના : અર્થ, પ્રકારો અને મહત્વ
- 2.3 પરિકલ્પનાઓ : અર્થ, પ્રકારો અને સ્ત્રોતો.
- 2.4 સાહિત્ય શોધ - મુદ્રિત, અમુદ્રિત, વિજ્ઞાણકીય અને વેબ સ્ત્રોતો

એકમ-3 : સંશોધન પદ્ધતિઓ, રીતો અને સાધનો

- 3.1 પદ્ધતિઓ : વૈજ્ઞાનિક, ઐતિહાસિક, વર્ણનાત્મક, સર્વેક્ષણ, વૈયક્તિક અધ્યયન, પ્રયોગાત્મક અને ડેલ્ફી
- 3.2 રીતો અને સાધનો : પ્રશ્નાવલિ, અનુસૂચિ, મુલાકાત, નિરીક્ષણ, પ્રમાણમાપ અને તપાસ યાદીઓ, ગ્રંથાલય નોંધો / સ્ત્રોતો અને અહેવાલો તથા નમૂનાની રીતો

એકમ-4 : આધારસામગ્રીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

- 4.1 વર્ણનાત્મક આંકડાશાસ્ત્ર - મધ્યવર્તી સ્થિતિનું માપ : મધ્યક, મધ્યસ્થ અને બહુલક
- 4.2 કોષ્ટકીકરણ અને સામાન્યીકરણ
- 4.3 પ્રસારમાન : વિચરણ અને સહવિચરણ તથા પ્રમાણિત વિચલન
- 4.4 આધારસામગ્રી / માહિતીની આલેખાત્મક રજૂઆત.
- 4.5 વાહ્યમાપન, વિજ્ઞાન માપન, માહિતી માપન અને વેબમાપન.

- 4.6 સંશોધન અહેવાલ લેખન : માળખું, શૈલી અને મૂલ્યાંકન.
4.7 આંકડાકીય સૉફ્ટવેર પેકેજ.

એકમ-5 : યોજના વ્યવસ્થાપન (Project Management)

- 5.1 પ્રોજેક્ટ આયોજન, સ્પષ્ટતા અને પસંદગી.
5.2 નાણાકીય સ્ત્રોતો.
5.2.1 સરકારી એજન્સીઓ : યુ.જી.સી., ડી.એસ.ટી., ડી.એસ.આઈ.આર.
5.2.2 બિનસરકારી એજન્સીઓ : ટ્રસ્ટો
5.3 દરખાસ્ત લેખન
5.4 પ્રોજેક્ટનો અમલ અને સિદ્ધતા (કાર્યસિદ્ધિ)

સંદર્ભસ્ત્રોત

- (1) દરજી, ડાહ્યાભાઈ આર.
શૈક્ષણિક માપન અને મૂલ્યાંકનની પ્રવિધિઓ / ડાહ્યાભાઈ આર. દરજી.- અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 1985.
(2) દેસાઈ, અરવિંદરાય નારણજી
સામાજિક સંશોધન પદ્ધતિઓ (1097) / અરવિંદરાય નારણજી દેસાઈ.- 3 આ.- અમદાવાદ યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 1997.
(3) દેસાઈ, હરિભાઈ
સંશોધન અહેવાલ / હરિભાઈ દેસાઈ.- રાજકોટ : સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી, 1970.
(4) દેસાઈ, હરિભાઈ
સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ / હરિભાઈ દેસાઈ.- અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 1985.
(5) પટેલ, મોતીભાઈ
શૈક્ષણિક સંશોધન, માપન, મુલ્યાંકન અને આંકડાશાસ્ત્ર / મોતીભાઈ એમ. પટેલ.- અમદાવાદ : બી.એસ. શાહ પ્રકાશન, 2004.
(6) પટેલ, વિનોદ જી.
સંશોધન પ્રવિધિઓ / વિનોદ જી. પટેલ.- અમદાવાદ : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, 1994.
(7) શાહ, એ.જી.
સમાજશાસ્ત્રની સંશોધન પદ્ધતિઓ અને આંકડાશાસ્ત્રીય વિશ્લેષણ.- ૨જી આ.- નવી દિલ્હી : અનડા બુક ડિપો, 1989.
(8) શાહ, વિમલ પી.
સંશોધન અહેવાલ લેખન / વિમલ પી. શાહ.- અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 1988.
(9) આહુજા, રામ
સામાજિક અનુસંધાન / રામ આહુજા.- જયપુર : રાવત પબ્લિકેશન, ૧૯૬૧.
(૧૦) ગોયલ, સુનિલ
ઉચ્ચત્તર સામાજિક અનુસંધાન / સુનિલ ગોયલ.- જયપુર : RBSA પબ્લિશર્સ, ૨૦૦૫.
(૧૧) ત્રિપાઠી, સત્યેન્દ્ર
અનુસંધાન એવં સર્વેશ્રણ કી પ્રવિધિયો / સત્યેન્દ્ર ત્રિપાઠી.- દિલ્લી : મોતીલાલ વનારસીદાસ, ૧૯૭૬.
(૧૨) મુકર્જી, રવિન્દ્રનાથ
સામાજિક સર્વેક્ષણ વ શોધ / રવિન્દ્રનાથ મુકર્જી.- દિલ્લી : વિવેક પ્રકાશન, ૨૦૦૫.

- (१३) बाजपेयी, एस. आर.
सामाजिक अनुसंधान तथा सर्वेक्षण / एस.आर. बाजपेयी.- नयी दिल्ली : किताबघर प्रका., १९६६.
- (१४) शर्मा, एस. एस.
सामाजिक अनुसंधान की तकनियौ / एस.एस. शर्मा.- नयी दिल्ली : सरुप एन्ड सन्स, १९८८.
- (१५) शर्मा, रामगोपाल
अनुसंधान : स्वरूप एवं प्रविधि / रामगोपाल शर्मा.-जयपुर : राजस्थान हिन्दी ग्रंथ अकादमी, १९९४.
- (16) Basotia, G.R.
Research Methodology / G.R. Basotia.- Jaipur : Mangal Deep Pub., 2002.
- (17) Goswami, Inder Mohan
Research methodology in library science / Inder Mohan Goswami.- New Delhi : Common welth Publishers, 1995.
- (18) Jain, Gopal lal
Research methodology : methods, tools & techniques / Gopallal Jain.-Jaipur : Mangal Deep Publiction, 2004.
- (19) Kumar, Krishan
Research methods in library and information science / Krishna kumar.- New Delhi : Har anand Publication, 1992.
- (20) Kumar, P.S.G.
Research methods and statistical techniques (paper XII of UGC model Curriculum) / P.S.G. Kumar.- Delhi : B.R. Publishing Corporation, 2004.
- (21) Sehgal, R.L.
Designing and evaluation of research in library science, Vol.i / R.L. Sehgal.- New Delhi : Ess Ess Publication, 1998.
- (22) Sharma, K.K.
Effective manner's of research methodology / K.K. Sharma.- New Delhi : Mahaveer & Sons, 2007.
- (23) Sridhar, M.S.
Library use and user research with 20 case studies / M.S. Sridhar.- New Delhi : Concept Publishing Co., 2002.

સત્ર - 4

પાઠ્યક્રમ-213 : માહિતી પૃથક્કરણ, માહિતીનું પુનઃગઠન અને માહિતીનું દૃઢિકરણ

એકમ-1 : માહિતીનું પૃથક્કરણ

- 1.1 વિષયવસ્તુ વિશ્લેષણ (આંતરિક માહિતીનું પૃથક્કરણ)
 - ઇતિહાસ, વ્યાખ્યા, અર્થ અને હેતુ
 - ઉપયોગો અને સંશોધનમાં મહત્વ
 - વિષયવસ્તુ વિશ્લેષણ કાર્ય માટેના મુખ્ય પગલાઓ, મુખ્ય સમસ્યાઓ, મર્યાદાઓ અને મૂલ્યાંકન
 - ગ્રંથાલય અને માહિતીવિજ્ઞાન ક્ષેત્રે વિષયવસ્તુ વિશ્લેષણના ઉપયોગો.
 - માહિતીસંગ્રહ અને પ્રસારણ
 - નિર્દેશીકરણ ભાષા (Indexing Language)
 - સંચાલન

એકમ-2 : માહિતીનું પુનઃગઠન અને રચના

- 2.1 માહિતી પુનઃગઠન એટલે શું ?
- 2.2 માહિતી પુનઃગઠન માટેની યોગ્ય પ્રવૃત્તિઓ (સેવાઓ)ની પસંદગી માટેના માપદંડો
- 2.3 વિવિધ પ્રકારના ઉપભોક્તા સમૂહો, તેમના કાર્યો અને તેઓને માટે યોગ્ય અને જરૂરી માહિતી પુનઃગઠન પ્રવૃત્તિઓ / સેવાઓ
- 2.4 પુનઃગઠિત માહિતીની રચના (માહિતીને સહાયકક્રમમાં ગોઠવવી)

એકમ-3 : માહિતી દૃઢિકરણ

- 3.1 માહિતી દૃઢિકરણ એટલે શું ?
- 3.2 માહિતી દૃઢિકરણની ઉપયોગીતા (આવશ્યકતા)
- 3.3 સાહિત્યનું માળખું અને માહિતી દૃઢિકરણ સેવાઓ / વસ્તુઓ (Structure of Literature and IC)
- 3.4 માહિતી દૃઢિકૃત વસ્તુઓ તૈયાર કરવા માટે જરૂરી વિશિષ્ટ જ્ઞાન અને ખાસ કુશળતા (આવડત)
 - પૂર્વ પ્રાથમિક આવશ્યકતા
 - ઉપભોક્તાની આવશ્યકતાની સમજ
 - વિષયના વિવિધ પાસાઓનું જ્ઞાન અને પરિચય
- 3.5 માહિતી દૃઢિકૃત વસ્તુ તૈયાર કરવાના પગથિયા / રીત
 - વૈચારિક કક્ષાએ
 - વિષયની / ઉપભોક્તાની મર્યાદા નક્કી કરવી
 - ઉપભોક્તા સમૂહ માટે વસ્તુનો પ્રકાર નક્કી કરવો
 - માહિતી ભેગી કરવી
 - ભેગી કરેલી માહિતીનું મૂલ્યાંકન કરવું

- માહિતી દૃઢિકૃત વસ્તુનો નમૂનો (ડ્રાફ્ટ) તૈયાર કરવો
- સૂચવેલા ફેરફારો સાથે આખરી ઓપ આપવો
- મૂલ્યાંકન કરવું

3.6 માહિતી દૃઢિકરણ એકમનું આયોજન

- સમર્થન (આવશ્યકતા) Justification
- સંચાલન
 - ** નીતિ વિષયક નિર્ણય
 - સાહિત્ય સંચય
 - સેવાઓ
 - કર્મચારીઓ
 - ** આયોજન
 - ** વિવિધ પ્રકારના સ્રોતોની આવશ્યકતા અને તે માટેના ધોરણો
 - માનવ સ્રોત
 - તકનીકી સ્રોત
 - ભૌતિક સ્રોત
 - માહિતી સ્રોત
 - નાણાકીય સ્રોત

3.7 માહિતી દૃઢિકરણના વિવિધ નમૂનાઓ, તેમાં માહિતી દૃઢિકરણ એકમનું પ્રદાન અને તેના વિવિધ ઉપભોક્તાઓ વગેરે.

3.8 સારાંશીકરણ

- સાર સેવાનો ઇતિહાસ
- સારની વ્યાખ્યા / વિભાવના
- સારના વિવિધ ઉપયોગો (ઉપભોક્તાઓ - સાર સેવાની આવશ્યકતા)
- સારના પ્રકારો
- ઉત્તમ સારના લક્ષણો
- ઉત્તમ સાર તૈયાર કરવા માટેના પગથિયાં
- સાર તૈયાર કરવા માટેના રંગનાથનના ઉપસૂત્રો (canons) (સારમાં શું આવે અને ન આવે તે સાથે) તથા સાર તૈયાર તૈયાર કરવા માટેની માર્ગદર્શિકા (IS 795-1976)
- સાર કોણ કોણ તૈયાર કરી શકે તથા સાર તૈયાર કરનારને આપવાની સૂચનાઓ
- લેખો અને પુસ્તકોના સાર આપતા વિવિધ વિષયના સામયિકોની માહિતી આપતા સ્રોતો.
- વિવિધ પ્રકારના સાર આપતા સામયિકોના નમૂનાઓ (વિષયવાર, ભૌગોલિકતા પ્રમાણે, સ્થાનિક, રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય)
- કમ્પ્યુટરની મદદથી સાર સેવાઓ (Automatic abstracting)

એકમ-4 : માહિતી વસ્તુઓ (Products)

4.1 માહિતી વસ્તુઓ : સ્વરૂપ, વિભાવના, પ્રકારો, યોજના, વિકાસ અને માર્કેટિંગ

4.1.1 માર્કેટિંગ

- માર્કેટિંગની વિભાવના
- ગ્રંથાલય અને માહિતીકેન્દ્રોમાં માર્કેટિંગની આવશ્યકતા
- માર્કેટિંગના વિવિધ અર્થો
- માર્કેટિંગ અને વેચાણકલા વચ્ચે તફાવત
- ભારતમાં ગ્રંથાલયસેવા / વસ્તુના માર્કેટિંગ અંગેની ગેરસમજો
- માર્કેટિંગ માટેનું આયોજન
 - વિવિધ પ્રકારના ઉપભોક્તા સમૂહો જાણવા તથા તેમની માંગને અંદાજવી.
 - સાધનો અને તકનીકી પ્રમાણે અગ્રતાક્રમ નક્કી કરવો
 - માર્કેટિંગ મીક્ષ - 7P
 - માહિતી વસ્તુ / સેવાઓનું જીવનચક્ર અને સતત જરૂરી ફેરફારોની આવશ્યકતા
 - પ્રસિદ્ધિ (Publicity) -- ઉપભોક્તાની જાણ માટે
- ઈન્ટરનેટ અને માર્કેટિંગ
- જુદા જુદા ઉપભોક્તા સમૂહોને ઉપયોગી થાય તેવી ગ્રંથાલય માહિતી-સેવાઓ અને વસ્તુઓની યાદી
- સફળ માર્કેટિંગ માટેના સલાહસૂચનો
(ઉપભોક્તા, સેવાઓ / વસ્તુઓ અને ગુણવત્તા અંગેના)
- ભારતમાં માહિતી વસ્તુ / સેવાઓના માર્કેટિંગ માટેની વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિ અને તે માટેની યોજના

એકમ-5 : માહિતી પૃથક્કરણ, પુનઃગઠન અને દૃઢિકરણના આધુનિક વલણો - વિજ્ઞાણકીય વિષયવસ્તુ વિશ્લેષણ સહિત.

સંદર્ભસ્રોત

- (1) Hay, Wood T.
Info-Rich Info-poor : Access & exchange in the global information society. 1995.
- (2) McGarr, K.J.
The changing context of information. rev.ed. 1993.
- (3) Machlup, F.
Knowledge; its creation, distribution & economic significance, V1 1980; V2 1982; V3 1984.

- (4) Middleton, Michael R.
Information management : a consolidation of operations, analysis & strategy. 2002.
- (5) Bavakutty M. et al. ed.
Information access, management & exchange in the technological age. Delhi, Ess Ess Pub., 2003.
- (6) Chand, Kuldip
Information marketing. New Delhi, Rawat. 1996.
- (7) Seetharama, S
Information analysis and consolidation in non R & D context. (IASLIC seminar, Kanpur, 1983).
- (8) Bhattacharya G.
Designing information consolidation products : Application of visual communication techniques. (Paper presented at the 3rd meeting of UNISIST working group on information analysis & consolidation. Kuala Lumpur. 12-16 Sept. 1983)
- (9) Cambell W.G.
Form & Style / W.G. Cambell & S.V. Ballou.- Boston : Houghton Mifflin, 1978.
- (10) Saracevic, T.
Consolidation of information : a handbook of evaluation, restructuring & repackaging of scientific & technical information / T.Saracevic & J.S. Wood.- Paris. 1981.
- (11) Neelameghan, A. and Seetharama S.
Reference framework : an aid to information analyysis & consolidation. (DRTC Annual seminar. 18; 1981; Paper B.D.)
- (12) Gopalkrishnan, N.K.
Linguistic approach to consolidation of information in natural languages. (DRTC Annual seminar. 18; 1981, Paper BE)

સત્ર - 4
પાઠ્યક્રમ-214 : માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ
(Information Retrieval)

હેતુઓ :

- (1) વિદ્યાર્થીઓ માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ વિશેની સમજ કેળવે.
- (2) વિદ્યાર્થીઓ વિષયમથાળા અંગેનું જ્ઞાન મેળવે.
- (3) વિદ્યાર્થીઓ નિર્દેશીકરણ અંગેની ભાષાઓ જાણે.
- (4) વિદ્યાર્થીઓ શબ્દભંડોળનું જ્ઞાન મેળવે.

એકમ-1 : માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ

- 1.1 માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિના નમૂનાઓ, શોધવ્યૂહ, માનવીય / મશીન, પુનઃનિવેશ અને શુદ્ધિકરણ
- 1.2 માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ પદ્ધતિઓનું મૂલ્યાંકન; યોજનાક્ષેત્ર
- 1.3 માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ નમૂનાઓમાં પ્રવાહો

એકમ-2 : સૂચિકરણ અને વિષય નિર્દેશીકરણ : સિદ્ધાંત અને સ્વાધ્યાય

- 2.1 વિષય સૂચિકરણના સિદ્ધાંતો :
વિષયસૂચિ એટલે શું ?
વિષયસૂચિના પ્રકાર - વિષયસૂચીની વિકાસ પ્રક્રિયા
જરૂરિયાત અને હેતુઓ
નિયમો
વિષયમથાળા પસંદગીની સમસ્યા
વિષયમથાળા પ્રાપ્તિની રીતો
સિયર્સના વિષયમથાળાની યાદી
લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસની વિષયમથાળાની યાદી
- 2.2 નમૂનાઓ-નિર્ધારિત / નિશ્ચિત મથાળાં અને અપેક્ષિત મથાળાઓ
- 2.3 નિર્દેશિકા અને નિર્દેશીકરણ એટલે શું ? તેની જરૂરિયાત, વ્યાખ્યા અને કાર્યો

એકમ-3 : નિર્દેશીકરણની ભાષાઓ અને શબ્દભંડોળ નિયંત્રણ

- 3.1 નિર્દેશીકરણની ભાષાઓ : પ્રકાર, ખાસિયતો
પૂર્વસમન્વિત નિર્દેશીકરણ
-- શૃંગલા નિર્દેશીકરણ
-- પોપ્સી
-- પ્રેસી
પશ્ચાત સમન્વિત નિર્દેશીકરણ
-- એકપદપત્રક - એજનોયૂડ - ઓપ્ટિકલ કો-ઈન્સીડન્સ
-- ઉદ્ધરણ નિર્દેશીકરણ

એકમ-4 : શબ્દભંડોળ નિયંત્રણ

- 4.1 શબ્દભંડોળ નિયંત્રણ એટલે શું ?
- 4.2 શબ્દભંડોળ નિયંત્રણનાં સાધનો.
- 4.3 માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ નિયંત્રણ પદસંગ્રહ સૂચિનું બંધારણ.
- 4.4 શબ્દભંડોળ નિયંત્રણ પદસંગ્રહ સૂચિ તૈયાર કરવાના તબક્કા અથવા પગથિયાં અથવા નિયમો.
- 4.5 શબ્દકોષ અને શબ્દભંડોળ નિયંત્રણસૂચિનો તફાવત.
- 4.6 સ્વયંસંચાલિત નિર્દેશીકરણના પ્રવાહો.

સંદર્ભસ્રોત

- (1) ઠાકર, ઉર્મિલા
નિર્દેશીકરણ પ્રક્રિયા / ઉર્મિલા ઠાકર .- અમદાવાદ : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન. 2000.
- (2) ભાવસાર, કિરીટ
નિર્દેશીકરણ / કિરીટ ભાવસાર.- અમદાવાદ : પાર્શ્વ પ્રકાશન, 1994.
- (3) Collison, Robert L.
Index and Indexing / Robert L. Collison.- London : Ernest Benn Limited, 1959.
- (4) Riaz, Muhammad
Advanced Indexing and Abastracting Practice / Muhammad Riaz.- New Delhi : Atlantic Publisher, 1989.

સત્ર - 4

પાઠ્યક્રમ-215 : સામાજિક શાસ્ત્રોની માહિતી પદ્ધતિઓ
(Social Sciences Information Systems)

હેતુઓ :

- (1) વિદ્યાર્થીઓ માહિતી પદ્ધતિના વિવિધ અંગોનું જ્ઞાન મેળવે.
- (2) વિદ્યાર્થીઓ સામાજિક શાસ્ત્રોની વિવિધ શાખાઓથી પરિચિત થાય.
- (3) વિદ્યાર્થીઓ સામાજિક શાસ્ત્રોમાં પ્રલેખન સેવાઓ અને પ્રવૃત્તિઓથી વાકેફ થાય.
- (4) વિદ્યાર્થીઓ સામાજિક શાસ્ત્રોના વિવિધ નેટવર્ક અંગોનું જ્ઞાન મેળવે.

એકમ-1 : માહિતી સંચાલન

- 1.1 માહિતી સંચાલન : વ્યાખ્યા, પદ્ધતિ અને માહિતી પ્રસાર
- 1.2 માહિતી પદ્ધતિના વિવિધ અંગો
 - ગ્રંથાલય (Libraries)
 - પ્રલેખન કેન્દ્રો (Documentation Centres)
 - માહિતી કેન્દ્રો (Information Centres)
 - માહિતી પૃથક્કરણ કેન્દ્રો (Information Analysis Centres)
 - ડેટાબેઝ અને ડેટાબેંક (Database & Databank)
 - રેફરલ સેન્ટર (Refferal Centres)
 - ક્લીયરીંગ હાઉસ (Clearing Houses)
 - અનુવાદ કેન્દ્રો (Translation Centres)

એકમ-2 : સામાજિકશાસ્ત્રોની વ્યાખ્યા, શાખાઓ

- 2.1 વ્યાખ્યા / વિભાવના, વિચારધારાઓ
- 2.2 સામાજિકશાસ્ત્રોની વિવિધ શાખાઓ
 - અર્થશાસ્ત્ર
 - રાજ્યશાસ્ત્ર
 - સમાજશાસ્ત્ર
 - માનસશાસ્ત્ર
 - શિક્ષણ
 - સંચાલન
 - સમાજમાનવશાસ્ત્ર
 - જાહેર વ્યવસ્થા
 - વસતિશાસ્ત્ર
 - વાણિજ્ય
 - કાયદો
- 2.3 સામાજિકશાસ્ત્રોની ભૂમિકા અને જરૂરિયાત

એકમ-૩ : સામાજિકશાસ્ત્રોનું માળખું, વિકાસ અને સામાજિકશાસ્ત્રોમાં પ્રલેખન પ્રવૃત્તિઓ અને સેવાઓ

- 3.1 ભારતમાં સામાજિકશાસ્ત્રોનો વિકાસ
- 3.2 ભારતમાં સામાજિક સંશોધન સંસ્થાઓ
(સ્થાપના, પ્રવૃત્તિઓ, પ્રકાશનો)
 - Indian Council of Social Science Research (ICSSR).
 - Indian Institute of Public Administration.
 - National Council of Educational Research & Training (NCERT)
 - Planning Commission.
 - Tata Institute of Social Sciences.
 - Sardar Patel Institute of Economics & Social Research, (Ahmedabad)
 - Indian Institute of Advanced Studies, Simla.

એકમ-૪ : સામાજિકશાસ્ત્રોમાં ડેટાબેઝ અને તેનો વિકાસ

- 4.1 માહિતીકેન્દ્રો અને તેની સેવાઓ
 - NASSDOC
 - NASSIC
- 4.2 વ્યાપારી ધોરણે પ્રાપ્ત થતા ડેટાબેઝ
 - ILO Database
 - UNESCO Database
 - World Bank Database

એકમ-૫ : સામાજિકશાસ્ત્રોની માહિતીપદ્ધતિ અને નેટવર્ક કાર્યક્રમો

- 5.1 માહિતીપદ્ધતિ
 - World Bank
- 5.2 નેટવર્ક કાર્યક્રમો
 - ADINET
 - DELNET,
 - INFLIBNET
 - DEVINSA

સંદર્ભ સાહિત્ય

- (1) ચારણ, શિવદાન
માહિતી પ્રક્રિયા અને પદ્ધતિઓ / શિવદાન ચારણ.- અમદાવાદ : પાર્શ્વ પ્રકાશન 1987.
- (2) પટેલ, જયંતિ કે.
આધુનિક રાજકીય વિચારધારાઓ / જયંતિ કે. પટેલ.- અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 1997.

- (3) પટેલ, નિરંજનાબેન
વસ્તી સમસ્યા : સામાજિક દૃષ્ટિએ / નિરંજનાબેન પટેલ.- અમદાવાદ :
ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, 2002.
- (4) પટેલ, ચંપકલાલ
માહિતીવિજ્ઞાન / ચંપકલાલ પટેલ.- અમદાવાદ : ગ્રંથાલય સેવા સંઘ, 1991.
- (5) પાઠક, દેવવ્રત
રાજ્યશાસ્ત્ર પરિચય / દેવવ્રત પાઠક.- અમદાવાદ : અનડા બુક ડીપો, 1974.
- (6) બરોડિયા, નવીન
માહિતી અને પ્રલેખન સેવા / નવીન બરોડિયા.- અમદાવાદ : પાર્શ્વ પ્રકા. 1997.
- (7) મહાજન, ધર્મવીર
સામાજિક માનવશાસ્ત્ર / ધર્મવીર મહાજન.- ન્યુ દિલ્હી : અર્જૂન પબ્લિ., 2005.
- (8) મિશ્રા, મહેન્દ્રકુમાર
શિક્ષણ અને ઉદયમાન ભારતીય સમાજ / મહેન્દ્રકુમાર મિશ્રા.- જયપુર :
યુનિવર્સિટી બુક હાઉસ, 2007.
- (9) વણીકર, વિ. સ.
સામાજિક મનોવિજ્ઞાન / વિ.સ. વણીકર.- અમદાવાદ : ગુજરાત ગ્રં.નિ.બોર્ડ, 1979.
- (10) વાઘેલા, અનિલ એસ.
સમાજશાસ્ત્રનો પરિચય / અનિલ એસ. વાઘેલા.- અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથ-
નિર્માણ બોર્ડ, 2005.
- (11) શાહ, ગુણવંત
શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન / ગુણવંત શાહ.- અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રં.નિ.બોર્ડ.
- (12) ગોયલ, સુનિલ
મૂલભૂત સમાજશાસ્ત્રીય અવધારણા / સુનિલ ગોયલ.- જયપુર : આર.બી.એસ. પબ્લિ., ૨૦૦૩.
- (13) ત્રિપાઠી, એસ.એમ.
પ્રલેખન એવં સૂચના સેવાએ તથા નેટવર્ક / એસ.એમ. ત્રિપાઠી.- વાય.કે. પબ્લિશર.
- (૧૪) શર્મા, ગોવિંદપ્રસાદ
આધુનિક રાજનૈતિક વિચારધારાએ / ગોવિંદપ્રસાદ શર્મા.- ભોપાલ : કૈલાસ પુસ્તક
સદન, ૧૯૭૨.